

Venezuela-dosszié

„¡Independencia o nada, Comuna o nada!”
Hugo Chávez Frías, 2012. október 20.

Hugo Chávez történelmi örökségével, a Venezuelai Bolívari Köztársasággal szemben *felőrlő*, ún. *negyedik generációs* (másként: *nem konvencionális* vagy *hibrid*), háború zajlik. A háború célja: a rendszer megdöntése – lehetőleg külső katonai intervenció *nélkül*, ugyanakkor bevetve a nyomásgyakorlás valamennyi: diplomáciai, katonai, pénzügyi-kereskedelmi és pszichológiai eszközrendszerét, egyidejűleg kontroll alatt tartva – s mint Chomsky és Herman* bemutatja: *propagandagépezetté* alacsonyítva – a főáramú, globális médiákat, ezáltal uralva a centrumállamok nyilvánosságát. A hibrid háború az Amerikai Egyesült Államok irányításával zajlik, amelynek elnöke, Donald Trump, Nicolás Maduro rendszerének megbuktatását *személyes* ügyének tekinti.

Mint az imperializmus szekuláris történelmében oly sokszor, e felőrlő háború primer, *anyagi* motívuma ezúttal is a *zsákmányszerzés*. A kiszemelt préda – ahogyan 2003-ban Irakban, itt is – a hatalmas venezuelai szénhidrogénvagyon (több kőolajat rejt errefelé a föld és a tengerfenék mélye, mint Szaúd-Arábiában), amely 1976 óta a venezuelai állam és az államon keresztül – legalábbis a Chávez-éra kezdetétől – a nép tulajdona, ami ez esetben korántsem fikció.

De ezúttal nem csak zsákmányolásról van szó. Amióta Hugo Chávezt 1999-ben elnökké választották, Venezuela *tűrhetetlen* kihívás a *mindenkori* washingtoni politika és a szubkontinens komprádor burzsoáziája számára. A bolívari Venezuela nem illeszkedik és nem is illeszthető be a globális kapitalizmus regionális uralmi rendjébe: a chavezista szocialista kísérlet, amely a *lényegi egyenlőség és lényeg-*

* Noam Chomsky – Edward S. Herman: *Az egyetértés-gépezet. A tömegmédia politikai gazdaságtana*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2016.

gi demokrácia* megvalósítását tűzte zászlajára, s amely a Chávez kezdeményezte nem-kapitalista, *reciprocitáselvű*, régiós integrációs szervezetben, az ALBA-ban intézményesülve, megpróbál(t) szilárd gazdasági alapot teremteni a 2000-es évek latin-amerikai *rózsaszín hullámának*, e nagyszabású kísérlet tehát, amennyiben életképesnek bizonyul(t volna), reális, *tőkén túli* alternatívát képvisel(t volna) a történelmi *elágazáshoz*** elérkezett globális kapitalizmus válságára. A feltételes mód használata a *marea rosa* jelenlegi „völgyemenetében”, bár indokolt, látva a chávezi örökséget menedzselő Maduro-kormány heroikus ellenállását a megsemmisítésére törő hibrid háborúval szemben, ad okot azért bizakodásra is.

A Venezuela elleni háború menete számos rokon vonást mutat a *kreatív káosz* még G. W. Bush által 2006-ban meghirdetett és a Közel-Keleten az elmúlt másfél évtizedben kiterjedten érvényesített stratégiájával: a lehető legnagyobb mértékben államtalanítani Venezuelát: mindenekelőtt a gazdaságát szétziláló, totális *blokáddal* (hasonlóan a Kubával szembeni embargóhoz), lakosságának a szó legszorosabb értelmében vett kiéheztetésével, közegészségügyi hálózatának megfojtásával, tömeges emigrációra – menekülésre – kényszerítésével, továbbá területi állományának „fölpuhításával”, azaz az ország területiális egységének megbontásával, stratégiai övezeteinek paramilitáris és/vagy kriminális erőcsoportok *diverziója* alá vetésével, s ezáltal a venezuelai társadalom – mindenekelőtt Caracas és a nagyvárosok lakosságának – permanens fegyveres erőszak nyomása alatt tartásával, a mindennapi életviszonyok elviselhetetlenné tételével.

A bolívari szocializmus Latin-Amerika történetének legnagyobb horderejű kísérlete a kapitalista világrendszerrel való *lekapcsolódásra****. E *forradalmi* kísérlet nem a világrendszer valamely marginális földrajzi helyzetű „zugában”, „rejtekhelyén” (mint a neozapatista őslakosok közössége esetében, a dél-mexikói Chipas dzsungleiben vagy a naxalita „vörös folyosó” parasztközösségeinél Kelet- és Közép-Indiában), s nem is egy speciális és *ideiglenes* politikai-katonai

* Lásd: Mészáros István: Lényegi egyenlőség és lényegi demokrácia. *Eszmélet* 107. sz. (2015. ősz), 5–11.

** Lásd: Immanuel Wallerstein: *Bevezetés a világrendszer-elméletbe*. Budapest, L'Harmattan Kiadó – Eszmélet Alapítvány, 2007.

*** Vö. Samir Amin: Megjegyzések a lekapcsolódás elméletéhez. *Eszmélet* 15–16. sz. (1992. április–július), 106–114.

konstellációnak köszönhetőn (mint az észak-szíriai kurdok autonóm államiségében, Rozsavában) teremt lehetőséget a *delinkingre*, s ezáltal emberhez méltó életminőség kialakítására. Venezuela a világrendszer latin-amerikai félperifériájának egyik legfejlettebb, s még inkább legnagyobb erőforrás-tartalékkal rendelkező állama, amelynek új típusú, „bolivári” szocializmusa alkalmas (lett volna, lehetne) arra, hogy bázisa, hátországa és *mintája* legyen egy szubkontinens-léptékű szocialista átmenetnek.

Nicolás Maduro chávezista rendszerének már régen – de a 2019-es „Guaidó-projekt” nyomán (amely immár kifulladásra látszik; lásd erről keretes írásunkat) mindenképpen – *meg kellett volna buknia*; Madurónak és harcostársainak a hágai *Nemzetközi Büntetőbíróság* előtt kéne állniuk, vagy legalább menedéjogot kérniük Havannában... Mármint a hibrid háború stratégiái, az ellenforradalom Washingtonban megírt forgatókönyve alapján – amelyhez az Európai Unió is asszisztál. A bolivári rendszer azonban „érthetetlen módon” *túlél(t)*, társadalmi támogatottsága nem csökken(t), sőt, inkább erősödik. Hogy miért – *talány*. Vagy mégsem?

A mainstream média, amikor a chávezi és posztchávezista Venezueláról ír/tudósít, „nem vesz észre” egy elsőrendűen fontos mozzanatot Venezuela elmúlt két évtizedes történetében. Ez a „farkasvakság” az „instant” magyar hír- és kommentárgyártás, csakúgy, mint a politológia – legfőképpen pedig a honi hispanista és latin-amerikanista tudományos közösség! – esetében még szembetűnőbb. Hiszen ami Venezuelában történt s történik, annak megkerülhetetlen magyar vonatkozása is van. E hiányzó láncszem, a chávezista rendszer „zavarba ejtő” vitalitásának „titka” (titokról, persze, valójában nincs szó) a *comunas*, az új típusú, chávezista *községek* és ezek dinamikusan alakuló-változó alapegységei, a *községi tanácsok* (*consejos comunales*) hálózata. A *községek* a központi államhatalom erőszak-monopóliumát ellenőrző és kiegyensúlyozó, illetve ha szükséges – mint a most folyó háborúban –, az államot támogató-védelmező, *országos, öniszervező, párhuzamos*, illetve *ellenhatalmi struktúrát* alkotnak. A *községek* szerepére vonatkozó koncepciót Chávez – és ez Venezuela-szerte köztudott – elsősorban Mészáros István munkásságát, rajta keresztül pedig a Párizsi Kommunről adott marxi elemzést tanulmányozva indította útjára a 2000-es évek elején, majd dolgozta ki, fejlesztette tovább, s végül emelte az ország jogrendjébe a *községekről* szóló 2010-es sarkalatos törvénnel (*Ley orgánica de las comunas*).

A községi-közösségi állam (*kommünállam*) kiépítése Chávez elnöksége alatt azonban – a *Comandante* rákbetegsége, majd korai halála miatt – befejezetlen maradt. Chávez 2012. október 7-i elnöki újraválasztása után, az első kormányülésen, nagybetegen, „tisztázó önkritikára” szólította föl minisztereit, s számonkérően így fordult helyetteséhez, kijelölt utódjához, Nicolás Maduróhoz: „Hol van a Kommün? ... Nicolás, úgy bízom rád ezt a föladatot, mintha az életemet bízám rád: a községek ügyét...” Nos, Maduro és a „chávezi gárda” komolyan vette a leckét. Maduro 2013-as elnöki kampányának fő irányelvvé tette a „Kommün vagy semmi!” / „¡Comuna o nada!” chávezi jelszavát, megerősítette a községek szervez(őd)ésének elősegítésére/felügyeletére Chávez által 2009-ben létrehozott, önálló minisztérium állományát, hatáskörét kiszélesítette, s első elnöki ciklusában, 2013 és 2019 között tényleges áttörést ért el a községi tanácsokból fölépülő, országos *comuna*-struktúra megteremtésében.

Az alább közölt interjú alanyának, illetve a tanulmány két szerzőjének személyes viszonya a bolivári politikai rendszerhez különböző, sőt, megkockáztatható: diametrálisan ellentétes. A „hivatásos” chávezista Blanca Eekhout mint a községekért felelős politikus, *belülről*, empatikusan szól a gondjaira bízott néphatalmi sejtek és struktúrák aktuális helyzetéről, az elért eredményekről és a *comuna*-hálózat fejlődése előtt álló problémákról. Vele szemben a két amerikai politológus kutató – a *Harvard Egyetem* doktorjelöltje, *Jared Abbott*, akinek fő kutatási területe a latin-amerikai politikai részvétel kérdésköre, illetve Michael McCarthy, a washingtoni *American University* latin-amerikai kutató központjának tudományos munkatársa –, *kívülállóként*, érzékelhetően nem szimpatizál a bolivári rendszerrel. Kutatásuk tárgyának komolyan vétele – tudományos korrektségük – folytán azonban elemzésük következtetései közel állnak a községügyi miniszter értékeléséhez. Bár Madurót „inkompetens diktátor”-nak nevezik, s „elhírázott kormányzását” okolják a Venezuelát sújtó „katasztrofális gazdasági válságért” (amihez, szerintük, „az USA gazdasági szankciói” csupán „hozzájárultak”), leszögezik: „annak megértéséhez, mi segítette a chávizmus alulról jövő támogatásának megőrzését”, a kulcs a községi „tanácsok életképessége”. „[...] a részvétel ezekben a csoportokban – írják – [...] tette lehetővé, hogy az elmúlt öt évben a tanácsok kulcsszerepet játsszanak Maduro kormányának fenntartásában.”

Az *Eszmélet* az elmúlt 20 évben jelentőségével arányos figyelmet fordított a Venezuelában zajló politikai, gazdasági és társadalmi folyamatokra, különös tekintettel Hugo Cháveznek és szövetségeseinek erőfeszítéseire a közvetlen, részvételi demokrácián, öngazgatáson, a köztulajdon és a szövetkezés elsőbbségén alapuló, szocialista társadalom kifejlesztésére. A közölt cikkek (elemzések, interjúk) alapján nyomon követhető a bolivári közszégi-közösségi szocialista modell fejlődésének elméleti és gyakorlati útja.

L. Gy.

*

Az Eszméletben Venezueláról megjelent írások:

- Maurice Lemoine – Ignacio Ramonet: Chavez elrablása és visszatérése. 55. sz. (2002. ősz), 137–152.
- Hugo Chávez és boliváriánus forradalma. Julian Brookes, a *Mother Jones* internetes újság munkatársának beszélgetése Richard Gott, ismert Latin-Amerika-tudósítóval. 68. sz. (2005. tél), 115–123.
- America Vera Zavala: Venezuela: a párhuzamok országa, 68. sz. (2005. tél), 124–131.
Jonah Gindin: Made in Venezuela: variációk a munkás-önigazgatásra. 68. sz. (2005. tél), 132–142.
- Luciano Vasapollo – Rémy Herrera: Tömeagmozgalom és osztályszerveződés a mai Latin-Amedrikában. 78. sz. (2008. nyár), 109–121.
- Mészáros István: Bolivar és Chávez. A radikális eltökéltség szelleme. 83. sz. (2009. ősz), 54–81.
- Kalocsai Kinga: Venezuela: a bolivarizmustól a szocializmusig. 83. sz. (2009. ősz), 82–89.
- Emir Sader: Hugo Chávez mint Mészáros István olvasója. 98. sz. (2013. nyár), 36–37.
- John Bellamy-Foster: Chávez és a kommunállam. A szocializmus-hoz vezető átmenet problémái Venezuelában. 107. sz. (2015. ősz), 12–31.
- Bakó András: Dagály után apály? A latin-amerikai baloldal visszatéréséről. 114. sz. (2017. nyár), 51–72.
- Községek és munkásellenőrzés Venezuelában. Ricardo Vaz interjúja Dario Azzelinivel. 118. sz. (2018. nyár), 150–165.